

การศึกษาดนตรีประกอบการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ๋ดาดูต แขวงทรายกองดินใต้
The study of music for Dikir Riap performance for Dawud headman band
of Sai Kong Din Tai

สหภาพ ศรีสอาดรักษ์¹ และ สุรัสวดี จำนงค์สาร²

Sahaparp Srisa-ardrak and Surasuk Jamnongsarn

Article History

Received: 25-10-2021

Revised: 03-01-2022

Accepted: 01-02-2022

บทคัดย่อ

การศึกษาดนตรีประกอบการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ๋ดาดูต แขวงทรายกองดินใต้ มีความมุ่งหมายของการวิจัยคือ 1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ๋ดาดูต แขวงทรายกองดินใต้ ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม 2. รวบรวมและบันทึกบทเพลงในดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ๋ดาดูต แขวงทรายกองดินใต้ ผลการศึกษาพบว่า นายประมาณ นูรุดดิน หรือ แซมาน เป็นผู้ริเริ่มนำการแสดงดิเกร์เรียบเข้ามาเผยแพร่ และเป็นผู้ทำการศึกษาสอนผู้คนในชุมชน หนึ่งในลูกหลานของแซมมานที่ได้รับการสืบทอดการแสดงดิเกร์เรียบจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบันคือ นายสุทัศน์ ยิดนรดิน หรือ ผู้ใหญ๋ดาดูต การแสดงดิเกร์เรียบเป็นการแสดงที่มีไว้เพื่อสรรเสริญศาสนาฮัมหมัดโดยมีดนตรีประกอบ ซึ่งเป็นรูปแบบวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู ซึ่งนำเอาวัฒนธรรมไทยเข้าไปผสมผสาน เครื่องดนตรีหลักที่ใช้บรรเลงประกอบการขับร้องดิเกร์เรียบคือ กลองรำมะนา ส่วนบทร้องภาษาอาหรับเป็นเนื้อหามาจากในคัมภีร์ “บารันญี” นอกจากนี้ยังพบการผสมผสานทางวัฒนธรรมดนตรีของหน้าทับกลองที่เกิดจากการปรับเข้าหากันของกลองรำมะนา หน้าทับเพลงภาษาแบบไทย ทำนองเพลงไทยเดิม และทำนองเพลงลูกทุ่ง ซึ่งได้มีการรวบรวมและบันทึกบทขับร้องทำนองเพลงเป็นระบบโน้ตเพลงไทย เพื่อเป็นแนวทางที่จะประยุกต์รูปแบบการแสดงดิเกร์เรียบเพื่อใช้ในการศึกษาให้แก่เยาวชน เป็นการอนุรักษ์และพัฒนาารูปแบบการแสดง ถือเป็นสัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เชื่อมโยงมุสลิมไทยเชื้อสายมลายูเข้าไว้ด้วยกัน

คำสำคัญ: ดิเกร์เรียบ กลองรำมะนา คณะผู้ใหญ๋ดาดูต แขวงทรายกองดินใต้ ดนตรีประกอบการแสดง

¹ นิสิตปริญญาโท คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Master's Degree, Faculty of fine arts, Srinakharinwirot University

E-mail: sahaparp.srisaardrak@swu.ac.th *Corresponding author

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Adviser, Faculty of fine arts, Srinakharinwirot University

Abstract

The aims of this research are as follows: (1) to study the history and development of the Dikir Riap performance for Dawud Headman band of Sai Kong Din Tai in social and cultural contexts; (2) to collect and record songs in the Dikir Riap performance for Dawud Headman band of Sai Kong Din Tai. The results of the study revealed that Master Praman Nuruddin, or Chaeman, was the one who initiated the introduction of Dikir Riap performances and coached the people in the community. One of Master Chaeman's descendants who has been inherited from generations to generations of Dikir Riap performances is Master Suthat Yidnoradin or Dawud Headman. The Dikir Riap performance is a performance dedicated to praising the Prophet Muhammad, accompanied by music. This performance is a cultural style of Thai-Malay Muslims, which combines Thai culture. The main instrument used to accompany the Dikir Riap is the Rebana drum. Arabic verses are based on the Barzanji scriptures. In addition, the musical cultural blend of drum pattern formed by the reconciliation of the Rebana drum, Traditional Thai Idiomatic song drum pattern, Traditional Thai song, and Thai country melody (Lukthung) were also found. The chorus and melody were collected and recorded in a Thai music notation system as a guideline to apply the Dikir Riap performance style for use in education for young people. It preserves and develops the performance style, and is considered an ethnic symbol that connects Thai-Malay Muslims together.

Keyword: Dikir Riap, Rebana, Dawud Headman band, Sai Kong Din Tai, Music for performance

บทนำ

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ยึดหลักความสันติ นอบน้อม ศีโรราบต่อ “อัลเลาะห์” ศาสนิกผู้นับถือศาสนาอิสลามเรียกกันว่า “มุสลิม” หลักคำสอนของศาสนาอิสลามเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิม มีกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ ความเข้าใจและความรู้สึกนึกคิด เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเป็นระบบ ศาสนาอิสลามสร้างความ เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มศาสนิกได้แน่นหนามั่นคง จึงเป็นสังคมที่มีความผูกพันกับศาสนาอย่างมาก กำหนดการดำเนินชีวิตของมุสลิมไว้ทุกแง่มุม โดยมีพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานเป็นธรรมนูญในการดำรงชีวิต

หลังจากการสิ้นพระชนม์ของศาสดามุฮัมมัด ศาสนาอิสลามได้มีการแบ่งแยกเป็นนิกายต่าง ๆ โดยนิกายที่ถูกกล่าวถึง คือ นิกายซุนนี และนิกายชีอะห์ จักรพงษ์ กลิ่นแก้ว (2562) กล่าวว่า นอกจากการแบ่งเป็นนิกายในศาสนาแล้ว ศาสนาอิสลามยังมีแนวคิดแบ่งออกเป็นหลายสำนักคิด หนึ่งในนั้น คือ “ซูฟี” (Sufi) เป็นสำนักคิดที่เน้นการอ่านพระมหาคัมภีร์อัลกุ

รอาน การบำเพ็ญสมาธิให้เกิดปัญญา การชำระดวงวิญญาณ ให้บริสุทธิ์ผ่านการประกอบศาสนกิจที่เชื่อว่าสรรพสิ่งล้วนเกิดจากผู้สร้าง และจะหวนคืนสู่ผู้สร้างในที่สุด เน้นการทำจิตใจให้สงบโดยละทิ้งความปรารถนาต่าง ๆ พร้อมกับการอุทิศตนเพื่ออัลเลาะห์ โดยให้สัมพันธ์กับพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน และฮะดีษในการบำเพ็ญตน สมัย อนุমানราชชน (2550) ได้กล่าวว่า สำนักคิดซูฟี เป็นที่นิยมของชนชั้นกลางสามัญ ส่วนใหญ่คนกลุ่มนี้ชอบพิธีกรรมการเข้าทรง และพิธีอื่นของนิกายซูฟี เช่น การร้องเพลง และการเต้นรำ ภายในระยะเวลา 200 ปี ซูฟีเป็นสำนักคิดที่ได้รับการเผยแพร่ไปยังประเทศต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว เช่น แอฟริกาเหนือและตุรกี มีการผสมผสานกับธรรมเนียมท้องถิ่น และจากแหล่งอื่น ๆ ในการปฏิบัติพิธีทางศาสนกิจของศาสนาอิสลาม เช่น การอ่านคัมภีร์อัลกุรอานร่วมกัน (ซิเกร์) ตามแบบแผนดั้งเดิม ส่วนในแอฟริกากลับมีการอ่านบท “พระนามอันวิจิตรของพระเจ้า 99 พระนาม” พร้อมกับมีการนับประคำไปด้วย สำนักคิดนี้แบ่งออกเป็นคณะรวม 175 คณะ และยังมีสาขาย่อยอีกมากมาย

ชาติพันธุ์มลายูเป็นชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในแหลมมลายู และหมู่เกาะมลายูเป็นหลัก มีความสามารถในการเดินทางทะเล การเดินทางในแต่ละครั้งเป็นการเคลื่อนย้ายหาที่ทำกิน และเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ทางการเมืองในหมู่ชนชาติพันธุ์เดียวกัน เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 8 อิสลามเข้ามามีอิทธิพลในหมู่เกาะมลายูทำให้มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก และได้แผ่ขยายเข้าไปลึกในแผ่นดินใหญ่ของแหลมมลายู จนมีการจัดตั้งรัฐอิสลามที่หมู่เกาะมลายู ชาวมลายูปัตตานีเป็นกลุ่มชนซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับกลุ่มชาวมลายูทั่วไป

บรรพบุรุษของชาวมุสลิมมลายูมีต้นกำเนิดจากอิสลาม ทราบกองดิน คือ ชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูที่อพยพมาจากทางใต้ของประเทศไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้จัดสร้างมัสยิดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจ ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นศูนย์กลางประจำชุมชน นอกจากเรื่องของศาสนาที่น่าเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูยังได้นำเอาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมเข้ามาใช้ร่วมกับวัฒนธรรมไทย สภาพแวดล้อมและการเป็นอยู่ของไทย เสวนีย์ จิตต์หวน (2531) กล่าวว่า ในปีพุทธศักราช 2329 และ 2334 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทยกทัพไปปราบกองทัพอพยพทางภาคใต้จากนั้นได้ทำการตีเมืองปัตตานีและกวาดต้อนชาวมุสลิมมลายูขึ้นมาที่กรุงเทพมหานคร โดยมีการแบ่งแยกกลุ่มเชื้อพระวงศ์จะถูกส่งมาที่สี่แยกบ้านแขก ส่วนชาวเมืองจะถูกส่งไปที่ภาคกลางตามเขตต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น ประตูนํ้าถึงสามแยกท่าไผ่ ถนนตกลึงบ้านอุ เพชรบุรี ะเชิงเทรานครนายก ออยุธยา ปทุมธานี พังครุ พระประแดง พระโขนง คลองตัน มีนบุรี คลองสามวา หนองจอก และนนทบุรี การอพยพเขลยชาวปัตตานีถึงสองครั้งมีจุดประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อเพิ่มกำลังของพลเมือง และต้องการให้ปัตตานีไม่มีกำลังพลในการแข็งเมือง ต่อมาในปีพุทธศักราช 2374 และ 2381 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัตตานีเกิดความไม่สงบขึ้นอีกสองครั้ง จากการปราบกบฏเมืองปัตตานีครั้งนี้ทำให้กลุ่มชนมุสลิมมลายูจาก ไทรบุรี ปัตตานี และลาลา ถูกกวาดต้อนขึ้นมาจากทางใต้เนื่องมาจากผลของสงครามที่มีมา

ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นเหตุปัจจัยให้ กลุ่มชนมุสลิมมลายู จากทางใต้ได้กระจุกกระจายอยู่ทั่วในภาคกลางของประเทศไทย จักรพงษ์ กลิ่นแก้ว (2562) ได้อธิบายว่า การอพยพของชาวมุสลิมมลายูจากปัตตานีในแต่ละครั้ง ได้มีการกวาดต้อนชาวมุสลิมมลายูที่มีฝีมือด้านงานศิลปะแขนงต่าง ๆ มาไว้ในกรุงเทพมหานคร ทำให้ศิลปะของชาวมลายูได้ถูกเผยแพร่และเป็นที่รู้จัก เช่น การทำอาหาร ฝีมือการทำเครื่องทอง รวมถึงศิลปะการแสดงและการละเล่นต่าง ๆ เช่น การแสดงตลกเรีบ ซึ่งเป็นการขับร้องประกอบการตลกกลองรำมะนาที่สืบทอดต่อกันมา

“ตลกเรีบ” หมายถึง การแสดงอย่างเรีบบร้อย เป็นการแสดงที่มีไว้เพื่อสรรเสริญศาสนาอุหมัดโดยมีดนตรีประกอบ การแสดงตลกเรีบในแต่ละครั้งจะเล่นต่อเนื่องกันเรียกว่า “ยีนหรือตั้ง” โดยแต่ละยีนจะแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนแรกคือการเกริ่นครวญกาซีเตาะห์ (จำหน้ากลอง) ส่วนถัดมาจะเป็นตลกเรีบคือการขับร้องเป็นทำนองประสานกับการตลกกลองรำมะนา เป็นการขับร้องที่นำเนื้อหาของทำนองมาจากกลอนในคัมภีร์ “บารัซันญ์” ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เล่าถึงประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต และแนวทางการปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัด โดยใช้เครื่องดนตรีคือกลองลำมะนาเป็นเครื่องดนตรีที่บรรเลงประกอบการขับร้อง ในการแสดงตลกเรีบ และส่วนสุดท้ายคือการออกเพลงเร็วหรือออกหางเพลงที่เรียกกันว่า “นาเสป (มัญจุ)” คล้ายเป็นการออกหางเครื่อง วัชรารัตน์ สาริมา (2550) ได้อธิบายไว้ว่า นักดนตรีที่แสดงทุกคนต้องตลกกลองรำมะนาและร้องประสานกันไปเรื่อย ๆ นักดนตรีจะต้องมีความสามารถกับประสบการณ์การแสดงตลกเรีบในระดับหนึ่งและได้รับการฝึกฝนจากหัวหน้าคณะหรือผู้ที่มีความชำนาญในการแสดงตลกเรีบบมาก่อน นักดนตรีในวงตลกเรีบจะมีประมาณ 10 ถึง 15 คนต่อหนึ่งวง ทุกคนในวงจะขับร้องและตีรำมะนาไปด้วยกัน ถือเอาทำนองและจังหวะกลองเป็นหลัก การแสดงตลกเรีบจะใช้แสดงประกอบในงานประเพณีมงคลต่าง ๆ เช่น วันฮารีรายอบอซอ วันฮารีรายอฮัจยี วันเมาลิดและพิธีนิกะห์ เป็นต้น

คณะผู้ใหญดาอุดมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน และยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลามซึ่งชาวมุสลิมในชุมชนยึดถือและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้ว การอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและขั้นตอนการแสดงดนตรีของ

อิสลามที่เรียกกันว่า ดิเกร์เรียบ เป็นการแสดงที่มีการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานในระบบมุขปาฐะ และยังคงแบบแผนเดิมสืบต่อมา เป็นคณะที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในชุมชนมุสลิมมาลัลอิสลาม ทวายกองดิน เขตคลองสามวา แขวงทวายกองดินใต้ กรุงเทพมหานคร และชุมชนใกล้เคียง และเป็นคณะที่ยังคงไว้ซึ่งการสืบทอดการแสดงดิเกร์เรียบอยู่จนถึงปัจจุบัน หัวหน้าคณะคนปัจจุบัน คือ นายสุทัศน์ ยิดนรดิน หรือ ผู้ใหญ่ดาวูด

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าและมีความสนใจที่จะอนุรักษ์การแสดงดิเกร์เรียบโดยการถ่ายทอดเรื่องราวการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่ดาวูด ไม่ให้สูญหายไป และไม่ต้องการให้มีการขีดเส้นกันทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ดีงาม การสืบทอดการแสดงดิเกร์เรียบของชาวไทยมุสลิมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของแผ่นดินไทย ในปัจจุบันปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมดนตรีของมุสลิมในประเทศไทย รวมถึงเอกสารงานวิจัยทางวิชาการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรีมุสลิมยังไม่เป็นที่แพร่หลายต่อสังคมภายนอก การศึกษาดนตรีประกอบการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่ดาวูด แขวงทวายกองดินใต้ จึงเป็นงานวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายนำเสนอ แง่มุมต่าง ๆ ในการแสดงดิเกร์เรียบ พลวัตทางสังคม การผสมผสานและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม อันเป็นประโยชน์ในทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ และภูมิปัญญาอันจะนำมาสู่ความเข้าใจอันดีงามและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่ดาวูด แขวงทวายกองดินใต้ เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม
2. รวบรวมและบันทึกบทเพลงในดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่ดาวูด แขวงทวายกองดินใต้ เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์

ดิเกร์เรียบ หมายถึง การแสดงของชาวไทยมุสลิมเพื่อเป็นการสรรเสริญศาสนาอันมีมติโดยมีดนตรีประกอบ

ชุมชนมุสลิม หมายถึง กลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม มีความเลื่อมใสต่ออัลเลาะห์ และศาสดามุฮัมมัด ซึ่งอาศัยอยู่ที่แขวงทวายกองดินใต้ เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

การสืบทอด หมายถึง การได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม ประเพณี และขนบธรรมเนียมในการแสดงดิเกร์เรียบโดยผู้สอนถ่ายทอดให้กับผู้เรียน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาดนตรีประกอบการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่ดาวูด แขวงทวายกองดินใต้ ดำเนินการศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงดิเกร์เรียบ บริบททางสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ที่มีชุมชนมุสลิมสายซุนนีที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมการแสดงดิเกร์เรียบ คือ ชุมชนมาลัลอิสลาม ทวายกองดิน เขตคลองสามวา แขวงทวายกองดินใต้ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

แนวคิดและทฤษฎี

ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Acculturation and Assimilation) ซึ่งมีความเหมาะสมกับงานวิจัย เนื่องจากการแสดงดิเกร์เรียบเป็นองค์ความรู้ทางดนตรี ที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมหลายวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมมลายู รวมถึงวัฒนธรรมอาหรับที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม และได้มีการผสมผสานกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นได้อย่างลงตัว กลายเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมที่เห็นได้อย่างชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ ไพโรจน์ มากเจริญ (2551) ที่ได้อธิบายไว้ว่า ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นมากมายหลากหลายบนโลกใบนี้ผนวกกับการอพยพย้ายถิ่นฐานข้ามประเทศ และกระบวนการโลกาภิวัตน์สิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในยุคปัจจุบันนี้คือ การพบกันของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่หรือดินแดนเดียวกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลกเนื่องจากผู้คนต่างวัฒนธรรมกันได้ข้ามเส้นเขตแดนมาพบกันได้ อย่างสะดวกและง่ายดายยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลาอันยาวนานย่อมต้องเกิดการรับรู้ และการทำความเข้าใจ ย่อมได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่ต่างกันบ้างไม่มากก็น้อย ซึ่งต่อการรับรู้ดังกล่าวอาจจะกลายเป็นการยอมรับ และร่วมปฏิบัติหรือก็คือ การผสมผสานทางวัฒนธรรม และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลโดยการค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ศาสนาและบริบททางวัฒนธรรมของการแสดงดิเกร์เรียบ การสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดเก็บจำแนกและตรวจทานข้อมูล จากนั้นรวบรวมข้อมูลจากการภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้รู้ นักดนตรีดิเกร์เรียบ และประชากรในชุมชนสนามงานวิจัย บันทึกเสียงการแสดงดิเกร์เรียบ ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

ผู้วิจัยได้ดำเนินการบันทึกโน้ตเพลงการแสดงดิเกร์เรียบเพื่อนำมาเปรียบเทียบและสังเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางมานุษยวิทยาจากนั้นนำข้อมูลส่วนประวัติศาสตร์บริบททางวัฒนธรรมและดนตรีของการแสดงดิเกร์เรียบ มาวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของการแสดงดิเกร์เรียบ โดยใช้แนวคิดการผสมผสานและผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นเป็นการนำเสนอรายงานการวิจัยด้วยพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

การศึกษาดนตรีประกอบการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่นาคูต แขวงทรายทองผ่องอำไพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าตามกระบวนการทางมานุษยวิทยาและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์โดยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่นาคูต โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามจุดประสงค์ ขั้นตอนและสรุปรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่นาคูต แขวงทรายทองผ่องอำไพ ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

1.1) ประวัติความเป็นมาของการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่นาคูต จากการสัมภาษณ์นายสุทัศน์ ยิดนรดิน หรือ ผู้ใหญ่นาคูต ซึ่งเป็นหัวหน้าวงดิเกร์เรียบในชุมชนมัสยิดกมลาอุลอิสลามทรายทองผ่องอำไพคนปัจจุบัน ได้กล่าวว่าบรรพบุรุษของตนได้นำเอาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี อาหาร การละเล่น และการแสดงต่าง ๆ เข้ามา หนึ่งในการแสดงที่ชาวมลายูได้นำติดตัวมาคือการแสดง “ดิเกร์เรียบ” สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากการสวดสรรเสริญศาสนาฮัมหมัดของชาวอาหรับที่เข้ามาในดินแดน

แหลมมลายูในอดีต การขับร้องดิเกร์เรียบเป็นการนำเอาเนื้อร้องมาจากส่วนหนึ่งในคัมภีร์ “บารันญ์” โดยเนื้อร้องจะเป็นการสวดสรรเสริญ และเล่าถึงประวัติความเป็นมาของศาสนาฮัมหมัด ผู้ที่ริเริ่มนำการแสดงดิเกร์เรียบเข้ามาเผยแพร่ในชุมชนมัสยิดกมลาอุลอิสลาม ทรายทองผ่องอำไพ คือ “นายประมาณ นูรุดดิน” หรือ แซมาน ผู้ที่สืบทอดต่อจากแซมานคือ นายซอและห์ ยูฮันเงาะ หรือ แซและห์ ได้ถ่ายทอดการแสดงดิเกร์เรียบให้แก่ลูกชาย คือ นายมะห์มูด ยูฮันเงาะ หรือ แซมูด ซึ่งแซมูดเป็นครูถ่ายทอดการแสดงดิเกร์เรียบให้แก่ นายสุทัศน์ ยิดนรดิน หรือ ผู้ใหญ่นาคูต ซึ่งได้รับการถ่ายทอดการแสดงดิเกร์เรียบจากแซมูดตั้งแต่อายุ 18 ปี เมื่อแซมูดเสียชีวิตลง ผู้ใหญ่นาคูตในวัย 25 ปี ได้ขึ้นรับตำแหน่งเป็นหัวหน้าวงดิเกร์เรียบต่อจากแซมูด ปัจจุบันสมาชิกในคณะผู้ใหญ่นาคูตจะนัดซ้อมการแสดงดิเกร์เรียบกันทุกวันศุกร์ที่บ้านของผู้ใหญ่นาคูต และเริ่มซ้อมการแสดงดิเกร์เรียบตั้งแต่วเวลา 2 ทุ่มเป็นต้นไป นักแสดงดิเกร์เรียบที่เข้าคณะมาใหม่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ซิมซับ และทำความเข้าใจกับการแสดงดิเกร์เรียบอย่างน้อย 1 ถึง 3 ปี จึงจะสามารถเริ่มให้สมาชิกใหม่ออกทำการแสดงดิเกร์เรียบได้ คณะดิเกร์เรียบที่นำโดยผู้ใหญ่นาคูตได้ทำการสืบทอดการแสดงดิเกร์เรียบ และอนุรักษ์การแสดงสืบมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาเกือบ 40 ปี

1.2) ขนบธรรมเนียมและขั้นตอนการแสดงดิเกร์เรียบ

1.2.1) พิธีไหว้ครูดิเกร์เรียบ จะจัดขึ้นประมาณเดือน 3

หรือ เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนเมษายนของทุกปี เป็นการทำบุญเพื่อรำลึกถึงครูบาอาจารย์และบรรพบุรุษ โดยสมาชิกในวงดิเกร์เรียบจะต้องเตรียมเครื่องเซ่นให้ครบตามขนบธรรมเนียม จากนั้นจะมีการอ่านบทสวดเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่บรรพบุรุษ เหล่าบรรดาครูบาอาจารย์ หลังจากนั้นจะเริ่มการแสดงดิเกร์เรียบ โดยก่อนการแสดงดิเกร์เรียบหัวหน้าคณะจะต้องเริ่มจากการทำน้ำดูอา (น้ำศักดิ์สิทธิ์) เป็นขั้นตอนแรก จากนั้นทำการอ่านบทสวดซึ่งบทสวดบางส่วนอยู่ในคัมภีร์ “อัลกุรอาน” อีกส่วนจะเป็นบทสวดการขอพร หลังจากนั้นทำน้ำดูอา (น้ำศักดิ์สิทธิ์) เสร็จ จะส่งให้สมาชิกทุกคนได้ดื่มเพื่อเป็นการรำลึกถึงครูบาอาจารย์ และความเป็นสิริมงคล หลังจากนั้นจะเริ่มทำการแสดงดิเกร์เรียบ โดยการแสดงในครั้งแรกนั้นจะต้องเริ่มที่เนื้อร้องบทที่ 1 อัลฮาลาเท่านั้น หลังจากแสดงจบครั้งแรก หัวหน้าคณะจะทำการสวดเพื่อขอพรจากอัลเลาะห์ หลังจากนั้นจะทำการลาของไหว้ และเชิญแขกที่มา

ร่วมพิธีไหว้ครูรับประทานอาหาร เมื่อรับประทานอาหารเสร็จ จะเริ่มทำการแสดงดิเกร์เรียบต่อเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในการแสดง ครั้งนี้ผู้แสดงจะแสดงดิเกร์เรียบเพิ่มอีกที่ตั้งก็ได้ เลือกใช้เนื้อร้อง บทใดก็ได้ ตั้งแต่บทที่ 1 อัชชาลา ถึงบทที่ 8 พาลากัม ขึ้นอยู่กับหัวหน้าคณะเป็นคนตัดสินใจ แต่ในที่สุดท้ายของการแสดงดิเกร์เรียบ ผู้แสดงดิเกร์เรียบต้องลงที่เนื้อร้องบทที่ 7 ยานาปือชอรกอล เท่านั้นในการจบการแสดงดิเกร์เรียบ ก็จะเป็นอันเสร็จพิธีไหว้ครู

1.2.2) ขั้นตอนการแสดงดิเกร์เรียบ นักดนตรีต้องมีการเตรียมตัวเพื่อให้พร้อมก่อนถึงวันที่จะแสดง และการเตรียมเครื่องดนตรีให้พร้อมก่อนออกเดินทางไปบ้านงานนั้นเป็นเรื่องสำคัญที่ควรทำ เมื่อเริ่มเตรียมการแสดง หัวหน้าคณะจะเริ่มพิธีการทำน้ำคุดา (น้ำศักดิ์สิทธิ์) หลังจากทำน้ำคุดา (น้ำศักดิ์สิทธิ์) เสร็จ จะส่งให้สมาชิกทุกคนได้ดื่ม ต่อมาคือ การเตรียมเครื่องดนตรี โดยนำกลองรำมะนาออกมาจากถุงกลอง นำลิ้มไม้มาใส่ตรงโขงกลอง และนำหวายมายัดเข้าไประอบของหนังกลอง จากนั้นจะทำการลองเสียงกลองรำมะนา โดยพยายามเทียบเสียงให้มีความคล้ายคลึงกันให้ได้มากที่สุดก่อนที่จะเริ่มทำการแสดงดิเกร์เรียบ

การแสดงดิเกร์เรียบจะมีขั้นตอนการแสดงดิเกร์เรียบทั้งหมด 3 ขั้นตอน คือ การเกริ่นครวญกาซีเตาะห์ (จำหน้ากลอง) ผู้เกริ่นครวญกาซีเตาะห์ (จำหน้ากลอง) จะเริ่มครวญเพลงขึ้นในตอนต้น สมาชิกในวงจะทำการร้องรับและรัวกลองรำมะนา เมื่อบรรเลงมาถึงเที่ยวสุดท้ายจะทอดลงในตอนจบเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการขับร้องดิเกร์เรียบ ในการขับร้องดิเกร์เรียบ จะเริ่มจากการรัวกลองขึ้นมาก่อน ซึ่ง อะห์ลี (คนร้องนำ) จะเป็นคนร้องขึ้นต้น โดยที่ ดันเสียง (คนรับร้อง) กับ ลูกคู่ (คนรับร้อง) จะเป็นคนคอยรับร้องจากอะห์ลี (คนร้องนำ) จากนั้นสมาชิกคนอื่น ๆ จะทำการรับร้องตาม ในการแสดงครั้งแรกจะต้องเริ่มที่เนื้อร้องบทที่ 1 อัชชาลา เท่านั้น ส่วนการออกนาเสป (มัญรูจ) โดยจะทำการเพิ่มเครื่องดนตรี เครื่องประกอบจังหวะเข้าไประวมในการแสดง เช่น ฉิ่ง, ฉาบ, แหมบูริน, บองโก และกลองสองหน้า เป็นต้น จะมีผู้ร้องนำ 2 คน เรียกว่า ดันเสียงนาเสป (มัญรูจ) พอถึงทำนองเที่ยวสุดท้ายจะทำการลงกลองเพื่อทอดลงจะเป็นการจบ 1 ยืนของการแสดงดิเกร์เรียบ

1.2.3) วิธีการขับร้องดิเกร์เรียบ การขับร้องดิเกร์เรียบ คณะผู้ใหญ่ดาวูดแบ่งระดับเสียงได้ทั้งหมด 4 ระดับเสียง คือ เสียงทุ้มต่ำ เสียงกลาง เสียงเอก และเสียงสุดท้ายคือเสียงสูงแหบ

จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนที่มากพอสมควร เพราะไม่ว่าในวงจะขับร้องซึกก็คนก็ตาม สมาชิกทุกคนต้องพยายามร้องให้เหมือนเสียงคน ๆ เดียวกัน ทุกคนต้องฝึกฝนและพยายามแต่งเสียงให้ได้เหมือนกันหมด พอเวลาจะเปลี่ยนระดับเสียงก็ต้องเปลี่ยนให้เหมือนและพร้อมเพียงกันทั้งหมด

1.3) เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงดิเกร์เรียบ เครื่องดนตรีหลักที่ใช้ในการแสดงดิเกร์เรียบคือ กลองรำมะนา ตามหลักศาสนาบัญญัติไว้ว่าชาวมุสลิมสามารถเล่นกลองหน้าเดียวได้ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่หาได้ยาก มีราคาที่สูง เพราะฉะนั้นนักดนตรีจะให้ความสำคัญ ใส่ถุงเก็บรักษาอย่างดี และดูแลอย่างพิถีพิถัน ถือเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับตน ส่วนเครื่องดนตรีที่ใช้แสดงร่วมในการออกนาเสป (มัญรูจ) ประกอบไปด้วย ฉิ่ง, ฉาบ, แหมบูริน, บองโก และกลองสองหน้า

1.4) ประวัติสมาชิกภายในวงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่ดาวูด คณะผู้ใหญ่ดาวูดในสมัยก่อนมีจำนวนสมาชิกในวงทั้งหมด 12 คน ต่อมาผู้คนที่มีความสนใจในด้านการแสดงดิเกร์เรียบ ได้มาเรียนรู้และฝึกฝนการแสดงเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยรุ่น และผู้ใหญ่ ทำให้มีการเปลี่ยนผลัดผู้แสดงเรื่อยมา เพราะว่าสมาชิกเดิมเริ่มมีอายุมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้การแสดงได้ลำบาก จึงทำการส่งต่อตำแหน่งให้กับสมาชิกใหม่ที่หนุ่มกว่าแทน ในปัจจุบันคณะผู้ใหญ่ดาวูดมีจำนวนสมาชิกในการแสดงดิเกร์เรียบทั้งหมด 15 คน โดยมีหัวหน้าคณะคือ นายสุทัศน์ ยิดนรดิน หรือ ผู้ใหญ่ดาวูด

1.5) โอกาสในการแสดงดิเกร์เรียบ สมัยก่อนมักจะนิยมไปแสดงในงานพิธีนิกะห์ (พิธีแต่งงาน) งานพิธีสุหนัต และงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ แต่ในปัจจุบันสามารถรับงานแสดงทุกงานที่เป็นงานมงคล ประกอบไปด้วย งานวันเมาลิด วันฮารีรายอปอซอ วันฮารีรายอฮัจยี งานพิธีสุหนัต งานพิธีนิกะห์ (พิธีแต่งงาน) งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญแก้หนี้ยตติกลอง และงานพิธีการโกนผมไฟ ยกเว้นงานอวมงคลเท่านั้นที่จะไม่มีการแสดงดิเกร์เรียบ ส่วนใหญ่วันเวลาในการแสดงดิเกร์เรียบจะแสดงก่อนวันที่จะเข้าพิธีของแต่ละงานหรือแสดงในวันงาน ซึ่งเวลาที่เริ่มแสดงส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเวลากลางคืนประมาณสองทุ่ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับในแต่ละงาน และการตัดสินใจของผู้จัดงาน

1.6) การแต่งกายของผู้แสดงดิเกร์เรียบ การแต่งกายของนักแสดงดิเกร์เรียบนั้นจะแต่งตามประเพณีของชาวมุสลิม เครื่องแต่งกายจะประกอบไปด้วย หมวก ชาวมุสลิมเรียกกันว่า

“กะปิเยาะห์” หรือ “กะเปียะห์” เสื้อส่วนใหญ่จะใส่เป็น “ถุง” ทรงที่เรียวยาว และสุดท้ายคือผ้าถุง ส่วนใหญ่จะเป็นโสร่ง ใช้ถุงหรือสวมใส่อย่างแพร่หลายในชาวไทยมุสลิม

1.7) สถานที่ที่ใช้ในการแสดงดิเกร์เรียบ สามารถทำการแสดงที่บ้านงานตรงส่วนที่เป็นลานกว้าง มีเสื้อปูสำหรับนักดนตรีบางที่ทำเป็นโรงเตี๊ญขนาดเล็ก วงผู้มาเยือนจะได้สิทธิ์ให้เลือกทิดที่จะทำการแสดงดิเกร์เรียบ

2. บันทึกและรวบรวมบทเพลงในการแสดงดิเกร์เรียบ คณะผู้ใหญ่อาวูด

2.1) บทขับร้องและทำนองเพลงในการแสดงดิเกร์เรียบ บทขับร้องทั้งหมดมาจากส่วนหนึ่งในหนังสือบารันญี บทขับร้องที่ใช้เป็นภาษาอาหรับ พบว่ามีบทที่ใช้ในการขับร้องดิเกร์เรียบทั้งหมด 8 บท ประกอบไปด้วย บทที่ 1 อัลฮาลา บทที่ 2 ปีชเลน บทที่ 3 ตานากอ บทที่ 4 วูเลดัล บทที่ 5 อัลฮัม บทที่ 6 บาตตลาลา บทที่ 7 ยานาปือชรอกล และบทที่ 8 ฟาลากัม

ลาซุ หรือ ทำนองเพลง ที่ใช้ในการขับร้องดิเกร์เรียบ ประกอบไปด้วย ลาซุยาว ลาซูกกลาง และลาซุสั้น ซึ่งในแต่ละบทขับร้องจะมีทำนองเฉพาะที่แตกต่างกัน ประกอบไปด้วย ทำนองอาหรับ (ทำนองโบราณ) ทำนองเพลงไทยเดิม และทำนองเพลงลูกทุ่ง จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และการบันทึกเสียง ผู้วิจัยพบทำนองเพลงในการขับร้องดิเกร์เรียบทั้งหมด 46 ทำนอง ทำนองนาเสป (มัญรูจ) 4 ทำนอง และเพลงลาเจ้าภาพ 1 ทำนอง รวมทั้งสิ้น 51 ทำนอง

2.2) จังหวะหน้าทับในการแสดงดิเกร์เรียบ จังหวะหน้าทับที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงดิเกร์เรียบ จากการสัมภาษณ์นายสุทัศน์ ยิดนรดิน หรือ ผู้ใหญ่อาวูด พบว่าแบ่งออกเป็นดังนี้ จังหวะหน้าทับที่ใช้ในการบรรเลงประกอบการขับร้องดิเกร์เรียบ ประกอบไปด้วย หน้าทับจังหวะการขึ้นกลอง หน้าทับจังหวะการคัดกลอง หน้าทับจังหวะการโยนกลอง หน้าทับจังหวะการลงกลอง และหน้าทับจังหวะออกสำเนียงภาษา ซึ่งในหน้าทับจังหวะออกสำเนียงภาษาประกอบไปด้วย หน้าทับจังหวะออกสำเนียงเงิน หน้าทับจังหวะออกสำเนียงพม่า หน้าทับจังหวะออกสำเนียงแขก หน้าทับจังหวะออกสำเนียงลาว หน้าทับจังหวะออกสำเนียงมอญ และหน้าทับจังหวะออกสำเนียงฝรั่ง ส่วนจังหวะหน้าทับในการบรรเลงออกนาเสป (มัญรูจ) มีหน้าทับจังหวะทั้งหมด 2 หน้าทับ คือ หน้าทับจังหวะปีกิน และหน้าทับจังหวะชะชะซ่า

อภิปรายผล

วัฒนธรรมและประเพณีในการแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่อาวูด ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีหัวหน้าคณะคือ นายสุทัศน์ ยิดนรดิน หรือ ผู้ใหญ่อาวูด ผู้ที่ได้รับการสืบทอดศิลปะการแสดงดิเกร์เรียบ ปัจจุบันยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งการแสดง พัฒนาวัฒนธรรมในการแสดงดิเกร์เรียบสืบมา โดยได้มีการถ่ายทอดให้แก่สมาชิกในคณะ ลูก หลาน และผู้คนที่มีความสนใจ ยึดมั่น ศรัทธา เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการแสดงดิเกร์เรียบ อีกทั้งยังช่วยเหลือสังคมในการรับแสดงดิเกร์เรียบในงานประเพณีต่าง ๆ ทางศาสนา พร้อมทั้งมีการพัฒนารูปแบบในการแสดงให้เข้ากับสังคม พลวัต การผสมผสานทางพหุวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบัน ทำให้เกิดความสามัคคีปองดอง ความเข้าใจ ปฏิสัมพันธ์ในชุมชนและสังคม อีกทั้งเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน สังคม ผู้คน และประเทศชาติอีกด้วย

การแสดงดิเกร์เรียบคณะผู้ใหญ่อาวูดเป็นการแสดงพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาของชุมชนมุสลิมมาลูลือฮาลาม ทวายกองดิน เขตคลองสามวา แขวงทวายกองดินใต้ กรุงเทพมหานคร เป็นการสรรเสริญศาสนาอุหมัดโดยมีดนตรีประกอบ ผู้คิดค้นและเผยแพร่การแสดงดิเกร์เรียบในชุมชน คือ นายประมาณ นูรุดดิน หรือ แซมาน การแสดงดิเกร์เรียบเกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรม มีองค์ประกอบทางดนตรีในแบบวัฒนธรรมผสมผสานและผสมกลมกลืน โดยมีวัฒนธรรมของมุสลิมมลายูเป็นวัฒนธรรมหลัก เกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมมลายู และวัฒนธรรมอาหรับ (ศาสนาอิสลาม) อีกทั้งวัฒนธรรมไทยที่เป็นวัฒนธรรมใหญ่ในสังคมเข้าไปผสมผสาน ทำให้เกิดรูปแบบการแสดงดิเกร์เรียบขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ไพรินทร์ มากเจริญ ได้อธิบายไว้ว่า การผสมผสานและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม คือการศึกษาเพื่อที่จะหาคำอธิบายปรากฏการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเพื่อมุ่งพิจารณาถึงการเชื่อมต่อกันโดยตรงทางวัฒนธรรม รวมถึงระยะเวลาที่ยาวนานระหว่างกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การติดต่อกันโดยตรงนี้อาจเกิดขึ้นได้จากการที่สังคมหนึ่งอพยพเข้าไปทำมาหากินอยู่ในสังคมอื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน การอพยพย้ายถิ่นของผู้คนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันย่อมก่อให้เกิดมีการเชื่อมต่อดังกล่าวกันโดยตรงขึ้น และเมื่ออยู่ในสังคมร่วมกันเป็นระยะเวลาอันยาวนานจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนของวัฒนธรรมส่วนหนึ่ง

ของแต่ละฝ่ายได้เช่นกัน หากไม่เกิดอุปสรรคที่ขัดขวางการผสมผสานทางวัฒนธรรมอย่างรุนแรงเกิดขึ้น จากความหมายของการผสมผสานและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม สามารถสรุปได้คือ บุคคล หรือ กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เกิดการพบปะกันและได้เริ่มมีการปะทะสังสรรค์ มีการร่วมกิจกรรม และมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นเป็นระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เกิดการเชื่อมต่อและสอดคล้องของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันโดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและกลุ่มชน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายขึ้น โดยวัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายจะเกิดการผสมผสานและผสมกลมกลืนกันมาน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของวัฒนธรรมของแต่ละฝ่าย ระยะเวลาและปัจจัยด้านต่าง ๆ จะเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมที่เข้ามาพบกัน มีปฏิสัมพันธ์และปะทะสังสรรค์กัน

ในปัจจุบัน ปัจจัยการดำรงอยู่ของการแสดงดิเกร์เรียบ คือ การมีเพื่อประกอบเป็นธรรมเนียมประเพณีตามงานมงคลต่าง ๆ เท่านั้น เพราะผู้แสดงและผู้ฟังส่วนใหญ่จะมักเป็นผู้สูงอายุและวัยกลางคน ซึ่งต่างจากในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2480 ถึง 2500 ซึ่งเป็นช่วงที่การแสดงดิเกร์เรียบได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง มีผู้ชมให้ความสนใจการแสดงดิเกร์เรียบเป็นจำนวนมาก จากการสัมภาษณ์นายสุทัศน์ ยืนธริน หรือ ผู้ใหญ่ตาจูด พบว่า คณะดิ

เกร์เรียบในช่วงนั้นมีประมาณ 20 วงหรือมากกว่า ถือเป็นช่วงยุคที่การแสดงดิเกร์เรียบเฟื่องฟูเป็นอย่างมากถ้าเทียบกับในปัจจุบัน อาจเป็นเพราะความไม่เข้าใจทางความหมายของภาษา ทำให้ไม่เข้าใจในความหมาย ไม่เป็นที่นิยมในเด็กรุ่นใหม่ ระยะเวลาในการแสดงที่มาก เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้การแสดงดิเกร์เรียบในปัจจุบันเกิดการขาดช่วงของผู้สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทำให้ในปัจจุบัน มีคณะดิเกร์เรียบที่ทยอยสูญหายไปจากชุมชนที่ละวง ๆ จากการขาดผู้สืบทอด ผู้รับชม และผู้ที่สนใจในการแสดงดิเกร์เรียบอย่างจริงจัง มีส่วนน้อยมากที่ยังมีการสืบทอดการแสดงดิเกร์เรียบสำหรับเด็กรุ่นใหม่ เพราะนอกจากความสนใจในการแสดงจะต้องมีใจรักในวัฒนธรรมการแสดงดิเกร์เรียบจริง ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรีมุสลิม ผู้วิจัยควรมีพื้นฐานความรู้เบื้องต้นทางด้านศาสนา และมารยาททางสังคมมุสลิม ควรทำความเข้าใจในหลักคำสอน และความเชื่อ เพื่อเป็นประโยชน์ในการสื่อสาร การวิเคราะห์และจัดกระทำข้อมูล
2. ควรมีการศึกษาวรรณคดีดิเกร์เรียบคณะอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ต่อผู้ศึกษา และบุคคลข้อมูลในชุมชน

บรรณานุกรม

- จักรพงษ์ กลิ่นแก้ว. (2562). *อุละห์หนปี: ดนตรีสรรเสริญศาสนาตามฮัมหมัดของมุสลิมไทยภาคกลาง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ไม่ได้ตีพิมพ์.
- ไพรินทร์ มากเจริญ. (2551). *ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณชายแดน: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ไม่ได้ตีพิมพ์.
- วิชราธร สารธิมา. (2550). *การศึกษาวัฒนธรรมลิเกเรียบ คณะวังกังวาล ชุมชน กมาลุลีมาน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ไม่ได้ตีพิมพ์.
- สมชัย อนุมนาราชชน. (2550). *อัลอิสลาม*. กรุงเทพฯ: กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2531). *กลุ่มชาติพันธุ์: ชาวไทยมุสลิม*. กรุงเทพฯ: กองทุนสง่ารัฐจิระอัมพร.